

รูปแบบการบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคลในสังคมไทยยุค 4.0 เชิงพุทธบูรณาการ*

THE BUDDHIST INTEGRATION MODEL OF PERSONAL DEBT MANAGEMENT
FOR MODERN THAI SOCIETY

ภักดี เมฆจำเริญ

Pakdee Makejumroen

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: pakdee.m@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของดัชนี "รูปแบบการบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคลในสังคมไทยยุค 4.0 เชิงพุทธบูรณาการ" มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักการ แนวคิด การบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคลในสังคมไทยยุค 4.0 2) ศึกษาหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคล และ 3) เสนอรูปแบบการบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคลในสังคมไทยยุค 4.0 เชิงพุทธบูรณาการ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ 12 รูป/คน ตลอดจนศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า หลักการ แนวคิดในการบริหารจัดการหนี้สิน 3 ระยะ คือ 1) ก่อนการเกิดหนี้สิน ต้องระมัดระวังค่าใช้จ่าย, เก็บเงินออมก่อนใช้จ่าย, ไม่หลงไปกับสิ่งจูงใจ 2) กำลังเป็นหนี้สิน ต้องระวังเรื่องการใช้จ่าย, รักษาสภาพคล่อง, ไม่ก่อหนี้เพิ่ม 3) เกิดหนี้สินและหนี้สินเป็นปัญหาแล้ว ต้องยอมรับความจริง, รู้จักสถานะทางการเงินของตน, ไม่ก่อหนี้ใหม่, ตั้งเป้าหมายแก้ไขหนี้สิน, ทำรายการหนี้สิน, เรียงลำดับวางแผนชำระหนี้ และทำตามแผน

หลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคล ได้แก่ โภควิภาค, ความสันโดษ และทิวฐธัมมิกัตถะ องค์ความรู้จากการวิจัย คือ โมเดล "P₂R" เพื่อการบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคลอย่างรอบด้าน" ทั้งใน 1. เชิงรุก: มีเงินออมด้วยโภควิภาค, มีความมั่งคั่งด้วยทิวฐธัมมิกัตถะ, มีความพอเพียงด้วยสันโดษและสมชีวิตา 2. เชิงป้องกัน: มีสภาพคล่องด้วยโภควิภาค, มีความพอเพียงด้วยสันโดษและสมชีวิตา และ 3. เชิงแก้ไข: ด้วยหลัก 3S คือ Survive แก้ปัญหาด้วยอริยสัจ, Sufficient ด้วยสันโดษและสมชีวิตา, Sustain มีความมั่งคั่งด้วยทิวฐธัมมิกัตถะ โดยมีสติสัมปชัญญะเป็นตัวกำกับ

คำสำคัญ: การเงินส่วนบุคคล; หนี้สินส่วนบุคคล; พุทธบูรณาการ

* Received August 8, 2022; Revised November 10, 2022; Accepted December 27, 2022

ABSTRACT

This research paper is part of the dissertation “The Buddhist Integration Model of Personal Debt Management for Modern Thai Society”. The objectives of the research, are; 1) To study principles and concepts of personal debt management in modern Thai society. 2) To study Buddhist principles that are suitable for personal debt management. 3) To present the Buddhist Integration model of personal debt management for modern Thai society. This qualitative research includes documentary research, in-depth interview of 12 experts, data analysis using content analysis, and presenting the finding in the descriptive analysis method.

The research found that, principles and concepts of personal debt management consist of 3 phases, which include; 1) Before indebtedness: spend carefully, save before spending and try to resist the temptation 2) During indebtedness: spend carefully, maintain liquidity, not incurring new debt and 3) Resolving debt issue: acknowledge the truth, know your financial status, not incurring new debt, set goal to resolve debt issue, make a list of all debts, prioritize plan to pay off debts and implement the plan.

The Buddhist principles that are suitable for personal debt management are
1. Bhogavibhāga 2. Santosa 3. Ditthadhammikattha

The Buddhist Integration Model of Personal Debt Management for Modern Thai Society (body of knowledge from research) is the “**P₂R**: Proactive Preventive Reactive, Comprehensive Debt Management Model”, which includes 1) Proactive: has saving with Bhogavibhāga, has wealth with Ditthadhammikattha, has sufficient life with Santosa and Samajīvitā 2) Preventive: has financial liquidity with Bhogavibhāga, has sufficient life with Santosa and Samajīvitā and 3) Reactive: with **3S** principle ie., **S**urvive: solve the debt issue with The Four Noble Truth, **S**ufficient with Santosa and Samajīvitā and **S**ustain: has wealth with Ditthadhammikattha. All of these are controlled by Sati Sampajañña.

Keywords; Personal Finance; Personal Debt; Buddhist Integration

บทนำ

ในปัจจุบันสังคมไทยก้าวสู่ยุค 4.0 อันเป็นยุคแห่งเทคโนโลยี และนวัตกรรมเกิดการพัฒนาการและความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี รวมไปถึงนวัตกรรมทางด้านการเงินนำไปสู่การพัฒนาการไปสู่สังคมไร้เงินสด (Cashless society) ทำให้เกิดการใช้สินเชื่อในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การใช้เครดิตในวงเงินในบัตรเครดิต การใช้เครดิตส่วนบุคคลโดยผ่านแอปพลิเคชันบนโทรศัพท์มือถือ หรือ แม้กระทั่งการใช้สินเชื่อเพื่อซื้อทรัพย์สินที่มีมูลค่าสูง ๆ โดยใช้ทรัพย์สิน เช่น บ้าน รถ เป็นสิ่งค้ำประกัน เป็นไปได้โดยสะดวก รวดเร็ว และกลายเป็นสิ่งที่จำเป็นที่แทบจะขาดมิได้สำหรับชีวิตของบุคคลในปัจจุบัน กล่าวคือ การบริหารจัดการหนี้สิน เป็นสิ่งที่เกือบจะไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้สำหรับชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน

ผลสำรวจของศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจมหาวิทยาลัยหอการค้าไทยปี 2562 พบว่าคนไทยมีหนี้สินครัวเรือนเฉลี่ย 340,053 บาทต่อครัวเรือน เป็นอัตราที่สูงที่สุดในประวัติศาสตร์ และเพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้านั้นถึงร้อยละ 7.4 แบ่งเป็นหนี้สินในระบบ ร้อยละ 59.2 และหนี้สินนอกระบบ ร้อยละ 40.8 การผ่อนชำระต่อเดือนครัวเรือนมีการชำระหนี้ในระบบเฉลี่ยเดือนละ 16,960 บาท การชำระหนี้สินนอกระบบเฉลี่ยเดือนละ 5,222 บาท

ผลกระทบที่ตามมาจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจด้วยการใช้เครดิตทำให้เกิดปัญหาในระดับภาพรวม คือหนี้สินครัวเรือนที่สูงมากขึ้นจนอยู่ในสถานะที่น่าเป็นห่วงจากรายงานของสายนโยบายสถาบันการเงินธนาคารแห่งประเทศไทยกล่าวไว้ว่าสัดส่วนหนี้ครัวเรือนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของไทยปรับตัวสูงขึ้นจากร้อยละ 53.5 เมื่อต้นปี 2552 มาอยู่ที่ร้อยละ 78.7 ณ สิ้นไตรมาส 1 ปี 2562 ซึ่งอยู่ในระดับสูงเป็นอันดับต้น ๆ ของภูมิภาค และผลการศึกษาของสถาบันวิจัยเศรษฐกิจ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ชี้ว่า “คนไทยเป็นหนี้เร็วขึ้น มากขึ้น นานขึ้น” กล่าวคือ คนไทยเริ่มเป็นหนี้ตั้งแต่อายุยังน้อย ขณะที่ยอดหนี้ลดลงไม่มากแม้จะเข้าสู่วัยเกษียณอายุ ซึ่งอาการเหล่านี้บ่งชี้ถึง “ปัญหาหนี้สินเกินตัว” เมื่อมองปัญหาเศรษฐกิจระดับโลก เช่น ปัญหาวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ วิกฤตการณ์ซับไพรม์ ที่เกิดในประเทศสหรัฐอเมริกาวิกฤตการณ์ต้มยำกุ้งที่เกิดในประเทศไทยวิกฤตการณ์หนี้สาธารณะในกรีซ และประเทศอื่น ๆ อีกหลายประเทศก็ล้วนแต่มีส่วนเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับปัญหาหนี้สินเป็นอย่างยิ่ง

แนวความคิดในการบริหารจัดการหนี้สินนั้นมีความเกี่ยวเนื่องกับหลักทางเศรษฐศาสตร์ซึ่งมีหลักการว่า ความต้องการของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุดในขณะที่ทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัดหน้าที่ของเศรษฐศาสตร์คือการตอบสนองความต้องการของมนุษย์อันไม่สิ้นสุดเหล่านั้นด้วยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด และแนวความคิดของเศรษฐศาสตร์นั้นมองสิ่งต่าง ๆ แยกกันออกเป็นส่วน ๆ ไม่มีความสัมพันธ์หรือความเกี่ยวเนื่องกันโดยได้แยกกิจกรรมทางเศรษฐกิจออกมาพิจารณาเป็นเอกเทศจากกิจกรรมด้านอื่น ๆ ของมนุษย์ตามแนวความคิดความชำนาญพิเศษ หรือความชำนาญเฉพาะด้าน (Specialization) ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของความเจริญก้าวหน้าในยุคอุตสาหกรรม

เมื่อหันมาพิจารณาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาแล้วจะเห็นได้ว่าการนำเสนอเรื่องหนี้สิน และหลักธรรมเพื่อการบริหารจัดการหนี้สินซึ่งจะช่วยป้องกันไม่ให้เกิดมีหนี้สิน หรือหากมีหนี้สินเกิดขึ้นแล้ว ก็จะช่วยป้องกันหนี้สินที่มีอยู่ไม่ให้กลายเป็นหนี้สินที่มีปัญหา ดังเช่น ที่ปรากฏอยู่ในทิมชาณสูตร (อง.อฏฺฐก.(ไทย)

23/54/340) ซึ่งกล่าวถึง ธรรม 4 ประการเพื่อความสุขในภพนี้ อันได้แก่ 1. อุฏฐานสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น) 2. อารักขสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยการรักษา) 3. กัลยาณมิตตตา (ความเป็นผู้มีมิตรดี) 4. สมชีวิตา (ความเป็นอยู่เหมาะสม) ซึ่งหลักธรรม ข้อที่ 1 และข้อที่ 3 เป็นหลักธรรมที่ใช้ในการแสวงหารายได้ และ ส่วนหลักธรรมข้อที่ 2 ข้อที่ 3 และ ข้อที่ 4 สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรื่องการใช้จ่าย ซึ่งรายได้และรายจ่ายนี้เองเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กับปัญหาหนี้สินโดยตรง กล่าวคือ ถ้ารายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย และไม่มีเงินสะสมที่เก็บออมไว้ แล้วจะทำให้ต้องไปกู้ยืมเกิดเป็นหนี้เป็นสินขึ้นมา

นอกจากนี้แนวความคิดของพุทธศาสนายังมองว่า มนุษย์นั้นมีความต้องการไม่สิ้นสุดเช่นเดียวกันกับหลักที่ทางเศรษฐศาสตร์ได้กล่าวไว้ ดังพุทธพจน์ที่กล่าวไว้ว่า แม่น้ำเสมอด้วยตันทาไม่มี (ขุ.ธ. (ไทย) 25/251/110) กล่าวคือ แม่น้ำยังมีวันพร่องหรือเต็มปรากฏให้เห็นได้ แต่ตันทาไม่มีวันเต็ม ไม่มีวันเหือดแห้ง ทั้งยังปรากฏความพร่อง อยู่เป็นนิตย์ เต็มให้เต็มได้ยาก (ขุ.ธ.อ. (ไทย) 2/251/339) แต่พระพุทธศาสนาได้ให้หลักธรรมในการลด ละ และเลิก ความต้องการของมนุษย์อันไม่มีที่สิ้นสุดเหล่านั้น เช่น หลักสมชีวิตา ยิ่งไปกว่านั้นมุมมองของพระพุทธศาสนายังมีลักษณะเป็นการมองแบบเป็นองค์รวม (Holistic Approach) คือ มองว่าทุกสิ่งทุกอย่างมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันพระพุทธศาสนาถือว่าเศรษฐศาสตร์ไม่ได้แยกเป็นเอกเทศออกจากความรู้ด้านอื่น ๆ ของมนุษย์เศรษฐศาสตร์มิใช่เป็นศาสตร์ที่มีความสมบูรณ์ในตัวเองโดยลำพัง

ด้วยเหตุผลจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจ ที่จะทำการศึกษาวิจัย ในการนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคล เพื่อปิดจุดอ่อน และเสริมจุดแข็ง และมองการบริหารจัดการหนี้สินแบบเป็นองค์รวม ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งในการบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคลให้เป็นไปได้อย่างมีระบบ มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีความครบถ้วนสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถทำให้ป้องกันปัญหาพร้อมกับลดปัญหาที่เป็นผลตามมาจากหนี้สิน ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว และระดับประเทศ อันจะทำให้มวลมนุษยชาติสามารถจัดการกับ “เงิน” ซึ่งเป็นเครื่องมืออันทรงพลังที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นมาได้อย่างสมบูรณ์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการ แนวคิด การบริหารจัดการหนี้สิน และสภาพปัญหาหนี้สินส่วนบุคคลในสังคมไทยยุค 4.0
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคล
3. เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคลในสังคมไทยยุค 4.0 เชิงพุทธบูรณาการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิจัยภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 กลุ่ม คือ 1. ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการเงิน 2. ผู้ทรงคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนา และ 3. ผู้ที่เคยมีปัญหานี้สินและสามารถแก้ไขปัญหาหนี้สินได้สำเร็จ รวมจำนวน 12 รูป/คน และการวิจัยเชิงเอกสาร ด้วย

การศึกษา หลักการ และแนวคิด ตลอดจนสภาพปัญหาในสังคมไทยในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคล รวมถึงการศึกษา ค้นคว้าหลักการธรรมในพุทธศาสนาเถรวาทที่เหมาะสมกับการบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคล ที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก และอรรถกถา แล้วนำข้อมูลทั้งสองส่วนนี้มาจัดหมวดหมู่ แยกแยะ วิเคราะห์ ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาวิเคราะห์ เปรียบเทียบ ทั้งความสอดคล้อง และความแตกต่าง จุดเด่น จุดด้อย ตลอดจนนำเสนอการผสมผสานและบูรณาการแนวความคิดทั้งสองเพื่อนำเสนอ “รูปแบบการบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคลในสังคมไทยยุค 4.0 เชิงพุทธบูรณาการ”

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. หลักการแนวคิดในการบริหารจัดการหนี้สินและสภาพปัญหาหนี้สินส่วนบุคคลในสังคมไทยยุค 4.0

ผลการวิจัยค้นพบว่า หนี้สินส่วนบุคคล หมายถึงการที่บุคคล มีภาระผูกพันทางการเงินที่จะต้องจ่ายคืนเงินที่ยืมมาตามกำหนดระยะเวลา จำนวน และภายในช่วงเวลาที่ได้ตกลงกันไว้โดยผู้กู้จะต้องจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้ให้กู้เป็นดอกเบี้ยหรือค่าธรรมเนียม เพื่อให้ได้รับเงินสด สินค้าหรือบริการเพื่อนำมาใช้ภายในปัจจุบันแล้วจ่ายคืนในอนาคต ซึ่งการกู้ยืมเงินนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อน และการพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศเป็นสิ่งที่แทบจะไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้สำหรับบุคคลในสังคมปัจจุบันเป็นการขยายอำนาจการซื้อของผู้กู้ยืมทำให้สามารถซื้อสินค้าหรือบริการได้ในปัจจุบันโดยไม่ต้องรอรายได้ หรือเงินออมที่ต้องใช้เวลาในการสะสมแต่ในขณะเดียวกันก็ต้องระมัดระวังในการก่อหนี้สินโดยต้องพิจารณาความจำเป็น และไม่ให้เป็นระดับที่เหมาะสม และต้องมั่นใจว่ามีสภาพคล่องมีความสามารถในการชำระหนี้ได้ตรงตามเวลา และจำนวนเงินที่ตกลงกันไว้เพื่อมิให้เกิดกลายเป็นหนี้สินที่มีปัญหา

ในการบริหารจัดการหนี้สินนั้นในระยะก่อนการก่อหนี้สินสิ่งที่เป็นประเด็นสำคัญคือ การระมัดระวังเรื่องค่าใช้จ่าย มีการเก็บเงินไว้เป็นเงินออมเงินก่อนนำไปใช้จ่าย และอย่าหลงไปกับแรงจูงใจต่าง ๆ ส่วนระยะขณะเป็นหนี้สินก็ยังคงต้องระมัดระวังเรื่องการใช้จ่ายต้องพยายามรักษาสภาพคล่อง และไม่ก่อหนี้เพิ่มโดยไม่จำเป็นเมื่อหนี้สินเป็นปัญหาแล้วต้องลงมือแก้ไขปัญหานี้สินด้วยการยอมรับความจริงว่าตนเองมีปัญหาหนี้สินรู้จักสถานะทางการเงินของตนเองก่อนว่า มีรายรับ ค่าใช้จ่าย ทรัพย์สิน หนี้สินเท่าใด และหยุดก่อหนี้ใหม่ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้กำหนดเป้าหมายในการแก้ไขหนี้สินทำการหนี้สินทั้งหมดที่มีอยู่เรียงลำดับ และวางแผนการชำระหนี้สิน ลงมือทำตามแผน ด้วยการเจรจากับเจ้าหนี้ และ ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้เพื่อให้มีเงินไปชำระหนี้

ปัญหาหนี้สินส่วนบุคคลในปัจจุบันนั้น เกิดขึ้นอย่างเป็นวงกว้างไม่จำกัดระดับรายได้ ไม่ว่าจะเป็นคนรายได้ สูง กลาง หรือ ต่ำก็ตาม มีความรุนแรงและมีปริมาณที่เพิ่มขึ้น โดยปัญหาเดิมเกิดขึ้นจากการใช้จ่ายแต่หลังจากเกิดปัญหาโรคระบาดโควิดทำให้เกิดผลกระทบอย่างหนักทางด้านรายได้ทำให้ปัญหาหนี้สินส่วนบุคคลมีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นเมื่อมองในระดับใหญ่ขึ้นครอบครัวที่มีหนี้สินที่มีปัญหารายรับไม่พอกับ

รายจ่ายเพิ่มขึ้น ซึ่งครอบครัวที่มีหนี้สินที่ไม่มีวินัยในการใช้จ่ายจะประสบกับปัญหาทางการเงินส่วนครอบครัวที่มีสัดส่วนรายได้ที่มั่นคงมากก็ยังมีโอกาสก่อหนี้ได้มากขึ้นทำให้ขาดความระมัดระวังในการใช้จ่ายมีการออมเงินลดลง ส่วนการแก้ปัญหาหนี้สินนั้นจะขาดประสิทธิภาพหากเพิ่มแต่รายได้แต่ไม่ปรับพฤติกรรมการใช้จ่าย

2. หลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคล

ผลการวิจัยค้นพบว่า หลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการบริหารจัดการหนี้สินที่ ได้แก่ โภควิภาค 4, ความสันโดษ, ทิฐฐัมมิกัตถะ 4 (หลักหัวใจเศรษฐี) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

หลักโภควิภาค 4: หลักปฏิบัติเพื่อสร้างวินัยทางการเงิน (Financial Discipline) คือ หลักในการบริหารจัดการรายได้ที่หามาได้ด้วยการจัดสรรรายได้ออกเป็นส่วน ๆ โดย ส่วนแรกเป็นเงินเพื่อการใช้จ่าย (สัดส่วน 25 % ของรายได้) อีกสองส่วน เพื่อการประกอบอาชีพ เป็นเงินเพื่อการลงทุน เพื่อทำให้ทรัพย์สินที่มีอยู่อกเงยเพิ่มพูนขึ้น (สัดส่วน 50 % ของรายได้) และอีกหนึ่งส่วนสุดท้าย เพื่อใช้ในยามจำเป็นในอนาคต เป็นเงินเพื่อการออม เพื่อรับมือกับความเสี่ยง ภัยต่าง ๆ หรือเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันที่อาจจะเกิดขึ้น (สัดส่วน 25 % ของรายได้) ด้วยการกำหนดงบประมาณ โดยการวางแผนการใช้จ่าย วางแผนการลงทุน และวางแผนในแผนการออมนี้ จะทำให้มั่นใจได้ว่า รายจ่ายจะไม่มากกว่ารายได้ มีเงินออมเพื่ออนาคต มีเงินสำหรับนำไปลงทุนประกอบกิจการเนื่องจากการกำหนดสัดส่วนเหล่านี้ไว้ล่วงหน้าแล้ว เป็นการวางแผนการเงินอย่างรอบด้าน ทั้งปัจจุบัน และอนาคต ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการบริหารจัดการหนี้สิน คือ หากไม่มีหนี้ก็ไม่จำเป็นต้องก่อหนี้ เนื่องจากแน่ใจได้ว่ารายจ่ายจะไม่มากกว่ารายได้และยังมีเงินออมเป็นเงินสำรองไว้ในกรณีฉุกเฉิน หรือหากถ้ามีหนี้สินเกิดขึ้นแล้วยังมั่นใจได้ว่าจะมีสภาพคล่อง (Financial Liquidity) มีความสามารถในการชำระหนี้คืนได้ตามจำนวนและระยะเวลาที่กำหนด โดยสัดส่วนในการใช้ การลงทุน การออม อาจจะปรับให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และความจำเป็นของแต่ละบุคคล

ความสันโดษ: หลักปฏิบัติเพื่อยับยั้งการเกิดหนี้สิน ด้วยการยินดี ความพอใจ ตามสิ่งที่ได้มา (ยถาลาภสันโดษ) ตามกำลังความสามารถของตน (ยถาพลสันโดษ) ตามสิ่งที่เหมาะสมแก่ตน (ยถาสารูปสันโดษ) ระวังความคิดฟุ้งซ่านในความความอยาก (สันโดษในความคิด) แสวงหาสิ่งที่ควรจะได้ตามกำลังตามฐานะของตน (สันโดษในการแสวงหา) รับในสิ่งที่ควรและพอประมาณ (สันโดษในการรับ) และยินดีในการบริโภคสิ่งของที่ได้มา (สันโดษในการบริโภค) โดยให้มีความวิริยะในเหตุ และมีความสันโดษในผล (พึงพอใจในผลที่ได้หลังจากความพยายามสร้างเหตุอย่างเต็มที่แล้ว) ทำให้เกิดความพอดี ความพอเพียงในการดำเนินชีวิตไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยหรือประหยัดจนก่อให้เกิดความเดือดร้อน ไม่มีการแสวงหาอันไม่สมควร เมื่อไม่มีก็ไม่กระวนกระวาย เมื่อได้แล้วก็ไม่ติดใจ ไม่หมกมุ่น ไม่ลุ่มหลงในการใช้สอย อันจะทำให้ยับยั้งมิให้เกิดหนี้สินขึ้นได้ โดยหากมียถาลาภสันโดษ (ยินดีตามมีตามได้) ก็จะไม่เป็นหนี้ หากมียถาพลสันโดษ (ยินดีตามกำลัง) ทำให้มีความสามารถในการชำระหนี้, มีกำลังในการจ่ายคืนหนี้

หลักทิฐฐัมมิกัตถะ 4: หลักปฏิบัติเพื่อการบรรลุเป้าหมายชีวิตทางเศรษฐกิจ หรือหลักหัวใจเศรษฐี เป็นหลักธรรมเพื่อการบรรลุเป้าหมายชีวิตทางเศรษฐกิจ อันเป็นเป้าหมายขั้นต้นของชีวิต คือมีความมั่นคงในทางเศรษฐกิจสามารถพึ่งพาตนเองได้ในเบื้องต้นและสามารถสร้างความมั่งคั่งได้ในที่สุดประกอบไปด้วย 1) อุฏฐานสัมปทา (การขยันหา) มุ่งเน้นไปทางด้านการหารายได้ด้วยความขยันหมั่นเพียรไม่

เกียจคร้าน ประกอบอาชีพอันสุจริต ด้วยปัญญา 2) อารักขสัมปทา (การรักษชาติ) มุ่งเน้นทางด้านการออม รู้จักคุมครอง เก็บรักษาโภคทรัพย์ ที่แสวงหามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยสุจริต ด้วยปัญญา ไม่ให้สูญหายไป ด้วยเหตุต่าง ๆ 3) กัลยาณมิตตตา (ความมีกัลยาณมิตร) การคบกับผู้อื่นพร้อมด้วย ศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา จะมุ่งเน้นไปทั้งรายได้และรายจ่าย กล่าวคือ เมื่อมีมิตรดีแล้วก็จะช่วยแนะนำการแสวงหาโภคทรัพย์และในขณะที่เดียวกันก็ไม่ชักชวนไปให้เสียทรัพย์ด้วยการใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น 4) สมชีวิตา (การใช้ชีวิตพอเพียง) มุ่งเน้นไปที่การใช้จ่ายด้วยความพอเพียง พอประมาณ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยหรือฟืดเคืองเกินไป รู้ว่าอะไรเป็นทางเสื่อมหรือทางเจริญแห่งโภคทรัพย์ และต้องมั่นใจว่ารายได้จะต้องมากกว่ารายจ่าย และ รายจ่ายต้องไม่มากไปกว่ารายได้ ซึ่งทำให้มั่นใจได้ว่าไม่ต้องไปก่อหนี้สินโดยไม่จำเป็น

การที่ปัจเจกบุคคลมีเงินออมหรือมีความมั่งคั่งอยู่อย่างมากมายเพียงพอ ทำให้ไม่มีความจำเป็นในการที่จะต้องไปก่อหนี้สิน เนื่องจากสามารถนำเงินออม หรือความมั่งคั่งของตนเองที่ได้สะสมไว้นั้น มาใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าและบริการโดยไม่ต้องอาศัยเงินกู้ยืมจากแหล่งอื่น ดังนั้นจึงเป็นหลักธรรมที่มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการบริหารจัดการหนี้สิน เนื่องจากทำให้เกิดความมั่งคั่งทำให้ความจำเป็นที่จะต้องไปก่อหนี้สินลดลงไป และหลักธรรมย่อยในหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 คือ สมชีวิตา ยังทำให้เกิดความพอเพียง พอประมาณ ทำให้มั่นใจว่ารายได้ต้องไม่มากกว่ารายจ่าย ทำให้มั่นใจได้ว่าไม่ต้องไปก่อหนี้สินโดยไม่จำเป็นอีกด้วย

3. รูปแบบการบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคลในสังคมไทยยุค 4.0 เชิงพุทธบูรณาการ

ผลการวิจัยค้นพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคลในสังคมไทยยุค 4.0 เชิงพุทธบูรณาการ หรือโมเดล “P₂R เพื่อการบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคลอย่างรอบด้าน” (P₂R: Proactive Preventive Reactive, Comprehensive Debt Management) ดังแสดงในภาพที่ 1 ประกอบไปด้วย การบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคลด้วย 3 กลยุทธ์ ได้แก่

การบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคลในเชิงรุก (Proactive Debt Management) ซึ่งนำมาใช้ในสภาวะก่อนการเกิดหนี้สินโดยมีเป้าหมายเพื่อให้อยู่ในสภาวะ “ปลอดหนี้” (Debt Prevention) ด้วยการป้องกันมิให้เกิดหนี้สินโดยสิ้นเชิง มีหลักการคือการทำให้บุคคลมีภูมิคุ้มกันทางการเงิน (Financial Immunity) ด้วยการมีเงินออมเป็นเบื้องต้นและมีความมั่งคั่งเป็นเป้าหมายสูงสุด พร้อม ๆ ไปกับมีความพอเพียง เพื่อให้มั่นใจได้ว่าเงินออมหรือความมั่งคั่งจะไม่ลดลงไป ส่วนวิธีการในการทำให้มีเงินออมใช้หลักโภควิภาค คือแบ่งเงินรายได้ออกเป็นส่วน ๆ ตามวัตถุประสงค์ในการใช้อย่างชัดเจน คือ เพื่อใช้จ่าย เพื่อลงทุนและเพื่อการออม ซึ่งจะช่วยให้มั่นใจได้ว่าจะต้องมีเงินเก็บออมไว้อย่างแน่นอน และจะไม่มีค่าใช้จ่ายเกินตัว เนื่องจากได้มีการกำหนดสัดส่วนเงินออมและเงินสำหรับใช้จ่ายไว้ล่วงหน้าแล้วอย่างชัดเจน วิธีการทำให้ความมั่งคั่ง ใช้หลักหัวใจเศรษฐี คือ ขยันหา รักษาดี มีกัลยาณมิตร ใช้ชีวิตพอเพียง อันเป็นหลักธรรมที่ทำให้เป็นเศรษฐีหรือสร้างความมั่งคั่ง ส่วนวิธีการในการทำให้เกิดความพอเพียงจะใช้หลักธรรมคือความสันโดษควบคู่ไปกับหลักสมชีวิตาการบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคลในเชิงป้องกัน (Preventive Debt Management) ซึ่งจะนำมาใช้ในสภาวะขณะเกิดหนี้สินแล้ว โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บุคคลอยู่ในสภาวะ “ลดหนี้”

กล่าวคือ เพื่อป้องกันมิให้หนี้สินที่เกิดขึ้นมาแล้วมีปัญหาทางการเงินแก่ผู้ก่อหนี้สิน และมีให้ปริมาณหนี้สินเพิ่มขึ้น โดยมีหลักการคือทำให้บุคคลมีสภาพคล่องทางการเงิน (Financial Liquidity) อันจะไม่ทำให้หนี้สินเป็นมีปัญหาทางการเงินแก่บุคคล เนื่องจากบุคคลมีความสามารถในการชำระหนี้สินได้ด้วยการมีสภาพคล่องซึ่งต้องประกอบควบคู่ไปกับมีความพอเพียงอันตัวกำกับควบคุมให้มั่นใจได้ว่าจะไม่ทำให้สภาพคล่องเกิดมีปัญหาลงมาอีก ส่วนวิธีการในการทำให้เกิดสภาพคล่องนั้น ใช้หลักโภควิภาค ด้วยการแบ่งรายได้ออกเป็นส่วน ๆ คือ เพื่อการใช้จ่าย เพื่อการลงทุน เพื่อการเก็บออม ทำให้มั่นใจได้ว่าบุคคลนั้นจะมีสภาพคล่องทางการเงินอย่างแน่นอน เนื่องจากมีแหล่งเงินที่จะทำให้เกิดสภาพคล่อง โดยมาจากเงินในส่วนเพื่อการใช้จ่ายและเพื่อการเก็บออม ส่วนวิธีการในการทำให้เกิดความพอเพียงจะใช้หลักธรรมคือ ความสันโดษและสมชีวิต

การบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคลในเชิงแก้ไข (Reactive Debt Management) ซึ่งจะนำมาใช้ในสภาวะหลังการเกิดหนี้สินและหนี้สินกลายเป็นหนี้สินที่มีปัญหาทางการเงินแล้ว โดยมีเป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหานี้สินที่มีปัญหาให้หมดไปหรืออยู่ในสภาวะ “ปลดหนี้” (Debt Resolution) โดยมีหลักการคือ การทำให้บุคคลลดการพึ่งพาทางการเงิน (Financial Independency) จากแหล่งเงินภายนอก ด้วยการแก้ไขหนี้สินที่มีปัญหาทางการเงินของผู้มีหนี้สิน ส่วนวิธีการในการแก้ไขปัญหานี้สินใช้กระบวนการแก้ไขปัญหานี้สินโดยหลัก 3S คือ Survive, Sufficient, Sustain โดยในขั้นตอน Survive คือเพื่อให้อยู่รอด ใช้วิธี 4 เป็นกระบวนการในการแก้ไขปัญหานี้สิน โดยเริ่มต้นจากตระหนักถึงปัญหานี้สิน (ทุกข์), ตั้งเป้าหมายในการแก้ปัญหานี้สิน (นิโรธ), ค้นหาสาเหตุของการเกิดปัญหานี้สินที่แท้จริง (สมุทัย) และกำหนดและดำเนินการเพื่อแก้ปัญหานี้สิน (มรรค) ในการแก้ปัญหานี้สินจะต้องแก้ไขปัญหามาที่ตัวสาเหตุที่แท้จริงของการเกิดปัญหานี้สิน เพื่อให้มั่นใจได้ว่าปัญหาจะไม่กลับมาเกิดซ้ำอีก โดยในขั้นตอนแรกนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ที่มีปัญหานี้สินสามารถอยู่รอดได้ในเบื้องต้นก่อน ส่วนขั้นตอนถัดไปคือ Sufficient หรือความพอเพียง ด้วยหลักสันโดษและสมชีวิต เพื่อให้สามารถอยู่รอดได้นานขึ้นกว่าขั้นตอน Survive และขั้นตอนสุดท้าย Sustain คือการทำให้เกิดความยั่งยืนในการแก้ไขปัญหานี้สิน โดยใช้หลักหัวใจเศรษฐกิจ ซึ่งมีเป้าหมายสูงสุดคือเพื่อทำให้เกิดความมั่นคง เมื่อประกอบกับความพอเพียงในขั้นตอน Survive แล้ว จะทำให้เป็นมั่นใจได้ว่าจะไม่ทำให้เกิดปัญหานี้สินซ้ำขึ้นอีก

โดยการบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคลทั้งสามกลยุทธ์ที่กล่าวมานี้จะมี เพื่อที่จะป้องกันและลดปัญหานี้สินส่วนบุคคล บุคคลจะต้องมี “สติสัมปชัญญะ” เป็นตัวกำกับ เป็นตัวรับมือ ปังจยจากภายนอกเพื่อให้สามารถ ปกป้องตนเอง และรู้เท่าทัน สิ่งร้าย, แรงจูงใจ การโฆษณาประชาสัมพันธ์, สื่อสังคมออนไลน์ อันจะทำให้เกิดความอยาก เกิดกิเลส ขึ้นภายในจิตใจ ด้วยการพิจารณาให้เห็นคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งที่ใช้สอยบริโภค ทั้งก่อนใช้สอยบริโภค ขณะใช้สอยบริโภค และหลังการใช้สอยบริโภคแล้ว เพื่อให้การบริโภคอย่างมีสติ (Consciousness Consumption) เกิดขึ้นมาได้มากที่สุด

ในการนำโมเดลไปใช้นั้นต้องเริ่มจากเลือกกลยุทธ์ของการบริหารจัดการหนี้สินให้สอดคล้องกับระยะของการเกิดหนี้สิน จากนั้นจึงกำหนดเป้าหมาย กำหนดหลักการ และดำเนินการตามวิธีการที่ระบุไว้ในแต่ละกลยุทธ์การบริหารจัดการหนี้สิน และส่วนสุดท้ายคือ การวัดผลเทียบกับตัวชี้วัด หากผลลัพธ์ที่ได้ไม่เป็นไปตามตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ โดยจะต้องมีการปรับแผนการบริหารจัดการเพื่อแก้ไขให้ผลเป็นไปตามที่ต้องการ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาวิจัย “รูปแบบการบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคลในสังคมไทยยุค ๔.๐ เชิงพุทธบูรณาการ” โดยการใช้ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ แบบวิจัยภาคสนาม ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ รวมทั้งศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

งานวิจัยครั้งนี้ ค้นพบว่า หลักการ แนวคิดในการบริหารจัดการหนี้สินนั้น ควรพิจารณาให้ครบถ้วนกับทั้งในระยะก่อนการเกิดหนี้สิน ระยะเมื่อมีหนี้สินเกิดขึ้นแล้ว ตลอดจนการแก้ไขหนี้สินที่เกิดเป็นปัญหาทางการเงินกับผู้มีหนี้สิน ทั้งนี้เพราะการบริหารจัดการหนี้สินที่ครบถ้วน รอบด้านนั้น มิได้ห้ามการก่อหนี้สินโดยสิ้นเชิง แต่มองว่าถ้าไม่จำเป็นแล้วไม่ควรก่อหนี้สิน หากมีความจำเป็นที่ต้องก่อหนี้สิน ควรจะต้องระมัดระวังในการใช้และบริหารจัดการหนี้สินซึ่งเป็นเครื่องมือทางการเงินที่ทรงคุณค่าให้ถูกต้องและเหมาะสม สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ กวิน มุสิกกา, สุชนี เมธิโยธิน และ บรรพต วิรุณราช ซึ่งค้นพบว่า แนวทางประการหนึ่งในการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทยที่มีประสิทธิภาพ คือการบริหารจัดการหนี้อย่างเป็นระบบ

ส่วนหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการบริหารจัดการหนี้ส่วนบุคคล คือ โภควิภาค ๔ ซึ่งเป็นหลักธรรมเพื่อสร้างวินัยทางการเงิน, หลักความสันโดษ ซึ่งเป็นหลักธรรมเพื่อยับยั้งการเกิดหนี้สิน และทฤษฎีธัมมิกัตถะ ๔ ซึ่งเป็นหลักธรรมเพื่อให้บุคคลบรรลุถึงเป้าหมายชีวิตทางด้านเศรษฐกิจ และการนำเสนอ “รูปแบบการบริหารจัดการหนี้ส่วนบุคคลในสังคมไทยยุค ๔.๐ เชิงพุทธบูรณาการ” ด้วยการนำหลักธรรมที่เหมาะสม ข้างต้นประกอบกับความมีสติสัมปชัญญะและอริยสัจ ๔ เพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการหนี้ส่วนบุคคลนั้น สามารถนำมาใช้ในการบริหารจัดการหนี้สินได้อย่างครบถ้วน รอบด้าน อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้เพราะเป็นการบริหารจัดการหนี้สินโดยเริ่มตั้งแต่การบริหารจัดการหนี้สินก่อนการเกิดหนี้สิน ซึ่งเป็นการบริหารจัดการหนี้สินในเชิงรุก เพื่อป้องกันมิให้เกิดหนี้สินโดยสิ้นเชิง, การบริหารจัดการหนี้สินขณะหนี้สินเกิดขึ้นแล้ว ซึ่งเป็นการบริหารจัดการในเชิงป้องกัน เพื่อมิให้หนี้สินเพิ่มขึ้นหรือกลายเป็นหนี้สินที่เป็นปัญหาทางการเงิน ไปจนถึงการบริหารจัดการหนี้สินหลังหนี้สินมีปัญหาเกิดขึ้นแล้ว ซึ่งเป็นการบริหารจัดการในเชิงแก้ไข เพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินที่มีปัญหาทางการเงิน ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลจากงานวิจัยของสุพิชฌาย์ พรพิชฌรงค์, นิกร ยาอินตา, สายปวีร์ เพียรเขมรและคณะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

การนำหลักธรรมเรื่องความสันโดษ และหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ ๔ มาใช้เพื่อบริหารจัดการหนี้สินนั้น มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุพิชฌาย์ พรพิชฌรงค์ ซึ่งกล่าวไว้ว่า

การแก้ปัญหาเรื่องหนี้สินนั้น หลักธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้ คือ มีความยินดีในสิ่งที่ตนมีอยู่ (ความสันโดษ) ...ขยันหมั่นเพียรในการทำงาน รู้จักเก็บออม คบเพื่อนที่ดี เลี่ยงชีพตามสมควรแก่ฐานะตน (ทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์)...จะทำให้การดำเนินชีวิตตั้งอยู่บนความไม่ประมาท ไม่ก่อหนี้ หากมีหนี้จะเป็นหนทางแก้ไขที่ยั่งยืน นอกจากนั้นยังมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นิกร ยาอินตา ซึ่งวิเคราะห์และเสนอมุมมองการจัดการหนี้สินทางพระพุทธศาสนา โดยจากการศึกษาพบว่า การจัดการหนี้สินตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์ซึ่งเป็นหลักธรรมที่นำมาซึ่งความสุขของมนุษย์ และสามารถสัมผัสความสุขได้ในปัจจุบันชาติ ... การใช้ชีวิตอย่างพอเพียงไม่สُر่ยุสُر่ร้ายจนเกินไปที่ไม่ทำให้เกิดหนี้สินล้นพ้นตัว ถ้าหากสามารถลดความต้องการต่าง ๆ ได้มากเท่าไรก็จะสามารถลดหนี้เพื่อทรัพย์สินได้มากขึ้นเพียงนั้น นอกจากนี้ยังมีหลักธรรมอื่น

เช่น...หลักโมควิภาค ๔, ... หลักสันโดษ ... ที่สามารถนำมากำหนดเป็นหลักการจัดการหนี้สินได้

ส่วนการนำหลักโมควิภาค ๔ และหลักสันโดษมาใช้ในการบริหารจัดการหนี้สินนั้นก็มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สายปวีร์ เพ็ญเชมร, พระโสภณพัฒนบัณฑิต, พระครูสุธีร์คัมภีร์ญาณ และพระมหาสำรอง สมณโต ซึ่งผลการศึกษาพบว่า “หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินครูประกอบด้วย ...โมควิภาค ๔ ส่วนใช้จ่ายเลี้ยงตน เลี้ยงคนที่ควรบำรุง และทำประโยชน์ และความสันโดษ ได้แก่ ยถาลาภสันโดษ ยถาพลสันโดษ ยถาสารูปสันโดษ”

ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยดังกล่าว สามารถนำมาใช้ในการบริหารจัดการหนี้สินทั้งในเชิงรุก เชิงป้องกัน: และเชิงแก้ไข ได้อย่างครบถ้วน รอบด้าน จะทำให้บุคคลสามารถบริหารจัดการหนี้สิน อันเป็นเครื่องมือทางการเงินที่ทรงพลังของมนุษยชาติ ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม ครบถ้วน และรอบด้าน

องค์ความรู้การวิจัย

รูปแบบการบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคลในสังคมไทยยุค 4.0 เชิงพุทธบูรณการดังแสดงในภาพที่ 1 ผู้วิจัยขอเรียกโมเดลนี้ว่าเป็น “โมเดล P₂R เพื่อการบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคลอย่างรอบด้าน” (P₂R: Proactive Preventive Reactive, Comprehensive Debt Management) โดยสามารถอธิบายโมเดลได้ดังนี้

โมเดลนี้ประกอบไปด้วยการบริหารจัดการหนี้สินด้วย 3 กลยุทธ์ ได้แก่ การบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคลในเชิงรุก (Proactive Debt Management), การบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคลในเชิงป้องกัน (Preventive Debt Management), การบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคลในเชิงแก้ไข (Reactive Debt Management) โดยการบริหารจัดการในแต่ละกลยุทธ์จะถูกนำมาใช้ในระยะเวลาของสถานะหนี้สินที่แตกต่างกัน (different stages of debt) คือ

การบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคลในเชิงรุก (Proactive Debt Management) นำมาใช้ในสถานะก่อนการเกิดหนี้สิน โดยมีเป้าหมายเพื่อป้องกันมิให้เกิดหนี้สินโดยสิ้นเชิงหรืออยู่ในสถานะ “ปลอดหนี้” (Debt Prevention) การบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคลในเชิงป้องกัน (Preventive Debt Management) นำมาใช้ในสถานะขณะเกิดหนี้สิน โดยมีเป้าหมายเพื่อป้องกันมิให้หนี้สินที่เกิดขึ้นมาแล้วมีปัญหาทางการเงินแก่ผู้ก่อหนี้สินและมีให้ปริมาณหนี้สินเพิ่มขึ้นหรืออยู่ในสถานะ “ลดหนี้” (Debt Reduction) โดยการบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคลในเชิงแก้ไข (Reactive Debt Management) นำมาใช้ในสถานะหลังการเกิดหนี้สิน และหนี้สินกลายเป็นหนี้สินที่มีปัญหาแล้ว โดยมีเป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินที่มีปัญหาให้อยู่ในสถานะ “ปลอดหนี้” (Debt Resolution) โดยที่แต่ละการบริหารจัดการหนี้สินในแต่ละกลยุทธ์มีหลักการและวิธีการในการดำเนินการที่แตกต่างกันดังนี้

การบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคลในเชิงรุก (Proactive Debt Management) มีหลักการคือ การทำให้บุคคลมีภูมิคุ้มกันทางการเงิน (Financial Immunity) ด้วยการมีเงินออมเป็นเบื้องต้น มีความมั่งคั่งเป็นเป้าหมายสูงสุด พร้อม ๆ ไปด้วยมีความพอเพียงเพื่อให้มั่นใจได้ว่าเงินออมหรือความมั่งคั่งจะไม่หายไป ส่วนวิธีการในการทำให้มีเงินออมจะใช้หลักโภควิภาค คือ แบ่งเงินรายได้ออกเป็น ส่วน ๆ แต่ละส่วนมีวัตถุประสงค์ในการใช้อย่างชัดเจน คือ เพื่อใช้จ่าย เพื่อลงทุนและเพื่อการออม ทำให้มั่นใจได้ว่า จะมีเงินเก็บออมไว้อย่างแน่นอน และจะมั่นใจด้วยว่าจะไม่ใช้จ่ายเกินตัว เนื่องจากการได้มีการกำหนดไว้ล่วงหน้าแล้วว่าจะใช้จ่ายเป็นสัดส่วนเท่าใดของรายได้ที่ได้รับมา วิธีการในการทำให้ความมั่งคั่ง คือ ใช้หลักหัวใจเศรษฐกิจ คือ ขยันหา

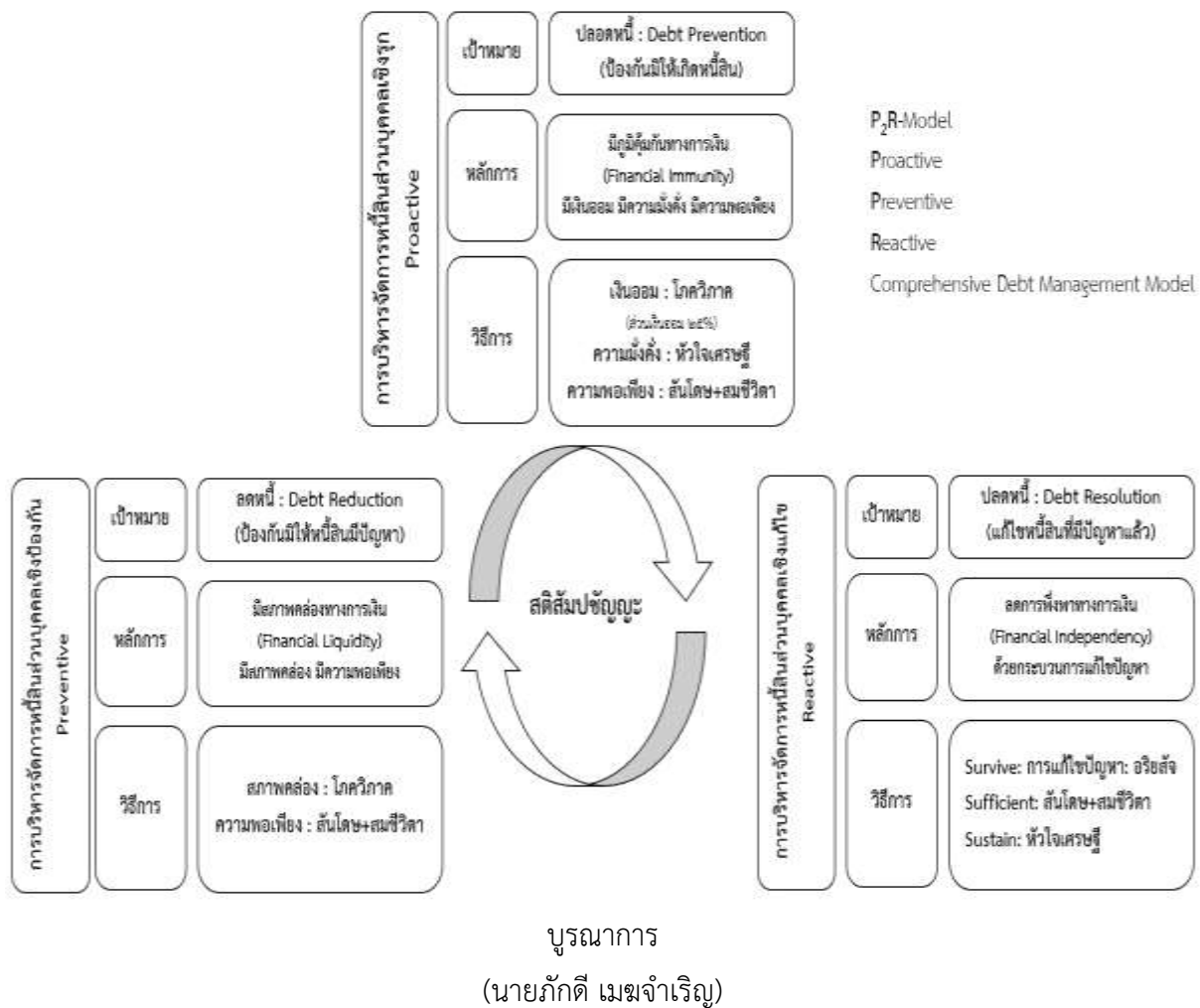
รักษาคดี มีกัลยาณมิตร ใช้ชีวิตพอเพียง ซึ่งเป็นหลักธรรมเพื่อทำให้เกิดความมั่งคั่งหรือเป็นเศรษฐกิจ ส่วนวิธีการในการทำให้เกิดความพอเพียงจะใช้หลักธรรมคือ ความสันโดษ และสมชีวิตา

การบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคลในเชิงป้องกัน (Preventive Debt Management) มีหลักการคือ การทำให้บุคคลมีสภาพคล่องทางการเงิน (Financial Liquidity) เพื่อให้มีความสามารถในการชำระหนี้สินได้ ไม่ทำให้เป็นหนี้สินที่มีปัญหาทางการเงิน ด้วยการมีสภาพคล่อง พร้อม ๆ ไปด้วยมีความพอเพียงซึ่งจะเป็นตัวกำกับให้มั่นใจได้ว่าจะไม่ทำให้สภาพคล่องกลับมามีปัญหาอีก ส่วนวิธีการในการทำให้เกิดสภาพคล่องนั้น ใช้หลักโภควิภาค ซึ่งการที่แบ่งรายได้เป็นส่วน ๆ คือ เพื่อการใช้จ่าย เพื่อการลงทุน เพื่อการเก็บออม ทำให้มั่นใจได้ว่าบุคคลนั้นจะมีสภาพคล่องทางการเงินอย่างแน่นอน เนื่องจากมีเงินในส่วนเพื่อการใช้จ่ายและเพื่อการเก็บออมเป็นแหล่งเงินที่จะทำให้เกิดสภาพคล่อง ส่วนวิธีการในการทำให้เกิดความพอเพียงจะใช้หลักธรรม คือ ความสันโดษ และสมชีวิตา

การบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคลในเชิงแก้ไข (Reactive Debt Management) มีหลักการคือ การทำให้บุคคลมีผลการพึ่งพาทางการเงิน (Financial Independency) ด้วยแก้ไขหนี้สินที่เกิดเป็นปัญหาทางการเงินขึ้นกับผู้หนี้นั้น ส่วนวิธีการในการแก้ไขปัญหานั้นจะใช้กระบวนการแก้ไขปัญหานี้สินโดยหลัก 3S คือ Survive, Sufficient, Sustain โดยในขั้นตอน Survive คือ เพื่อให้อยู่รอด จะนำกระบวนการอริยสัจ 4 มาใช้ในการแก้ปัญหา เพื่อให้ตระหนักถึงปัญหานี้สิน (ทุกข์), ตั้งเป้าหมายในการแก้ปัญหานี้สิน (นิโรธ), ค้นหา

สาเหตุที่แท้จริงของการเกิดปัญหานี้สิน (สมุทัย) และ วิธีการแก้ปัญหานี้สิน (มรรค) โดยจะต้องแก้ไขที่ตัวสาเหตุที่แท้จริงเพื่อให้ผู้ที่มีปัญหานี้สินสามารถอยู่รอดได้ก่อนในเบื้องต้น ขั้นตอนต่อไป คือ Sufficient หรือความพอเพียงด้วยหลักสันโดษและสมชีวิตาเพื่อให้สามารถอยู่รอดได้นานขึ้นกว่าขั้นตอน Survive ส่วนขั้นตอนสุดท้าย Sustain หรือการทำให้เกิดความยั่งยืนในการแก้ปัญหานี้สินนั้นจะใช้หลักหัวใจเศรษฐกิจโดยมีเป้าหมายสูงสุดคือเพื่อทำให้เกิดความมั่งคั่ง ซึ่งเมื่อประกอบกับความพอเพียงในขั้นตอน Survive แล้ว จะทำให้เป็นหลักประกันได้ว่าจะไม่ทำให้เกิดปัญหานี้สินซ้ำขึ้นอีกโดยในกลยุทธ์ทั้งหมดนี้จะมี

สติสัมปชัญญะ เป็นตัวกำกับ เพื่อรับมือ รู้เท่าทันและสามารถปกป้องตนเอง จากสิ่งร้าย, แรงจูงใจ การโฆษณาประชาสัมพันธ์, สื่อสังคมออนไลน์ จากภายนอก อันจะทำให้เกิดความอยาก, เกิดกิเลส ขึ้นภายใน ด้วยการพิจารณาให้เห็นคุณค่าที่แท้จริง ทั้งก่อน ขณะและหลังการใช้สอยบริโภค เพื่อทำให้เกิดการบริโภคอย่างมีสติ (Consciousness Consumption) ขึ้นมาได้ในที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ในการแก้ไขปัญหาหนี้สินนั้น หากปัญหานี้สินนั้นเป็นปัญหาเป็นปัญหาในช่วงเริ่มต้นยังไม่หนักมากนัก บุคคลสามารถที่จะแก้ไขปัญหาหนี้สินเหล่านั้นได้ด้วยตนเอง แต่หากเป็นปัญหานี้สินที่หนักมาแล้ว หรือเป็นปัญหานี้สินที่ซับซ้อน ภาครัฐอาจจะต้องเข้ามาช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาหนี้สินเหล่านี้ในเชิงนโยบาย ในเชิงระบบโดยภาครัฐ เช่น การปรับโครงสร้างหนี้ การช่วยเหลือลูกหนี้ด้วยการลดดอกเบี้ย การทำคลินิกแก้หนี้
2. ภาครัฐควรสร้างระบบที่เหมาะสม เพื่อป้องกันและแก้ไขการเกิดปัญหานี้สิน เช่น สร้างระบบเพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการออม ในการสร้างความมั่งคั่ง เพื่อให้เป็นหลักประกันในการป้องกันปัญหานี้สิน เนื่องจากการแก้ปัญหานี้สินโดยลำพังโดยปัจเจกบุคคลนั้น คนส่วนใหญ่อาจจะขาดวินัย ขาดแรงจูงใจ และความเพียรพยายาม
3. การกำกับดูแลโดยภาครัฐ ก็มีความสำคัญไม่น้อยในการแก้ไขปัญหาหนี้สิน เนื่องจากปัจจุบันนี้ ผังเจ้าหน้าที่ หรือผู้ให้กู้เองยังขาดความรับผิดชอบในปล่อยกู้ กำหนดสัญญาและอัตราดอกเบี้ยที่ไม่เป็นธรรม ทำ

ให้ผู้เป็นหนี้สินแก้ไขปัญหานี้สินลำพังด้วยตนเองได้ยากหากขาดความช่วยเหลือจากภาครัฐเข้ามากำกับดูแลในสิ่งเหล่านี้

4. ในการแก้ไขปัญหานี้สินนั้น บุคคลจะต้องตระหนักเป็นเบื้องต้นก่อนว่า ต้องเริ่มจากความพยายามในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองก่อนที่จะไปพึ่งผู้อื่น ด้วยหลักการที่ว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” และต้องยอมรับว่าปัญหานี้สินนั้นแท้ที่จริงแล้วมีต้นเหตุมาจากตนเองนั่นเอง แล้วจึงจะมาพิจารณาในการนำรูปแบบการบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคลที่น่าเสนอไว้ในงานวิจัยนี้ไปใช้ เพื่อให้การบริหารจัดการหนี้สินมีประสิทธิภาพ

5. การใช้หลักธรรมในการบริหารจัดการหนี้สินส่วนบุคคล ตามที่นำเสนอไว้ในรูปแบบการบริหารจัดการหนี้สินในสังคมไทยยุค 4.0 เชิงพุทธบูรณาการนั้น อาจจะสามารถนำมาใช้ได้กับบุคคลบางกลุ่ม ที่มีความรับผิดชอบ มีวินัย มีความอดทน ที่จะหลักธรรมไปใช้เพื่อแก้ปัญหานี้สินของตนเอง แต่ก็อาจจะมีคนอีกบางกลุ่ม ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้และอาจจะต้องอาศัยระบบและนโยบายจากภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือ

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2556). อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ขวัญชนก วุฒิกุล. (2562). แยกหนี้ครัวเรือนตามอาชีพ ใครรุ่ง-ใครร่วง.

แหล่งที่มา: [https://businesstoday.co/personal-finance/06/01/2020/หนี้ครัวเรือนไทย-อาชีพ/](https://businesstoday.co/personal-finance/06/01/2020/หนี้ครัวเรือนไทย-อาชีพ/สืบค้นเมื่อ 9 เมษายน 2563)
สืบค้นเมื่อ 9 เมษายน 2563.

สายนโยบายสถาบันการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2562). “แนวนโยบายการให้สินเชื่อรายย่อยอย่างเหมาะสม เพื่อดูแลปัญหาหนี้เกินตัวของภาคครัวเรือน”. Consultation Paper สายนโยบายสถาบันการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย. (สิงหาคม 2562). 2.

โสมรศม์ จันทรัตน์, กฤษณ์เลิศ สัมพันธ์รักษ์, อัจฉนา ลำชา และ ภูมิใจ ตั้งสวัสดิ์รัตน. (2560). “มุมมองใหม่หนี้ครัวเรือนไทยผ่าน Big Data ของเครดิตบูโร”. aBRIDGEd สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์. 10 (2017). 1-9.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2559). เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ (Buddhist Economics). พิมพ์ครั้งที่ 15. นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน.

นิกร ยาอินตา. (2560). การจัดการหนี้สินทางพระพุทธศาสนา. วารสาร มจร.ทริภุชชัยปริทรรศน์. 1(1). 55-63.

สุพิชฌาย์ พรพิณรงค์, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, นิษฐ์กรณ์ ตันตวิณิชานนท์ และ ประพันธ์ ศุภษร.

(2559). รูปแบบการจัดการหนี้เชิงพุทธบูรณาการ: ศึกษากรณีพนักงานบริษัทในนิคมอุตสาหกรรม.

วารสารเซนต์จอห์น. 19 (24). 42.

สายปวีร์ เพ็ญเชมร, พระโสภณพัฒนบัณฑิต, พระครูสุธีศัมภีร์ญาณ, และพระมหาสำรอง สบุญโต. (2563).

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการแก้ไขปัญหาหนี้สินครูใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5. Journal of Modern Learning Development. 5(3).

60-61.